

HISTORIE PANSKÉHO DOMU V UHERSKÉM BRODĚ

Dalibor Hodeček, Brno

Článek je věnován jedné z nejvýraznějších budov Uherského Brodu – tzv. Panskému domu. Objekt prošel od 16. století, kdy vznikla jeho starší část, mnoha stavebními i funkčními proměnami.

Jednou z nejstarobylejších stavebních památek v Uherském Brodě je tzv. Panský dům. Jednopatrová budova se obrací do ulice šestnáctiosou fasádou se dvěma portály zabírajícími vždy třetí až čtvrtou osu od nároží. Okenní osy jsou rozčleněny do dvojic vysokými izolovanými pilastry s úseky kladí a energickými vysokými rámy lesén. Hlavice pilastrů jsou shodné s hlavicemi ve Slavkově a v uherskobrodském kostele.¹

Objekt byl vystavěn ve dvou fázích. Starší z nich je možno datovat do období vlády Jana z Kunovic, kdy vznikl renesanční trakt směřující průčelím k jihu. Tato část objektu byla postavena nejspíše v letech 1512–1515. Naznačuje to sdružený erb Jana z Kunovic a jeho manželky Mandaleny z Boskovic se dvěma položenými v šikmém pruhu a sedmi hroty, který se dnes nachází v chodbě domu.² V této době vznikla i tzv. Kunovická kaple s valenou klenbou a vytaženými hřebínky. V jižním poli omítek na západní straně kaple byla tehdy namalována v pozdněgotickém slohu tzv. Malá Kalvárie znázorňující Ukřižovaného s P. Marií a sv. Janem.³

1. Pozdněgotická freska v někdejší tzv. Kunovické kapli. Fotoarchiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě.

V roce 1597 koupil dva sousedící domy v místě pozdější barokní části Panského domu městský písař Burian Bureš.⁴

První písemná zmínka o Panském domě pochází z roku 1628, kdy byly založeny nové gruntovní knihy. V těch je zapsán „*dům Jeho Milosti vysoce urozeného pána, pana Maximiliána z Kaunic a na Brodě Uherském.*“⁵ Na sklonku třicetileté války vydrancovala švédská vojska tamní zámek. Stará rezidence Kunoviců se tak opět stala hlavním správním centrem dominia.

Hrabě Lev Vilém z Kounic zřejmě pomýšlel na její rozšíření, neboť dne 12. října 1649 přikoupil od Václava Hoppy za 68 zlatých moravských sousední „*po ohni zpustovaný*“ dům.⁶ Je doloženo, že každoročně v květnu v Uherském Brodě a nejbližším okolí pobýval. Dozvídáme se to z omluvy, kterou napsal dne 25. dubna 1654 nejvyššímu zemskému písaři. Uvádí, že v měsíci květnu nemůže být v Brně, protože „*užívající každéj rok v ten čas kúru pro conservírování zdraví svýho a potom, pije kyselou vodu na statku mým dolním Brodu Uherskýho u jednéj dědiny mej Březovej ležící...žádám mne omluvena míti...*“⁷

Po brzké smrti Lva Viléma (1655) spravovala panství v době nezletilosti Dominika Ondřeje Kounice pozůstalá vdova Eleonora, podruhé provdaná za hraběte Bedřicha Oppersdorfa, pána na Hodoníně. V roce 1673 rozšířila území Panského domu koupí pustého místa v sousedství výše zmíněného Hoppova domu. Parcelu koupila za 150 zlatých moravských pod zámlou, „*aby skrze oheň, kterýžby z dopuštění Božího přijíti mohl, kostel dominikánský v nebezpečnosti nezůstával.*“

Někdy na sklonku 80. let a v první polovině 90. let 17. století přistavěl hrabě Dominik Ondřej Kounic k jižnímu křídlu Kunoviců na místě tří předtím vykoupených domů západní část objektu v barokním slohu. Stavbu patrně navrhoval a prováděl známý stavitel italského původu Domenico Martinelli (1650-1718).⁸ Není však vyloučen spoluautorský podíl zednického mistra Antonia Giuseppeho Rivy, který v téže době stavěl v Uherském Brodě konírny, tzv. Baraník. Jiří Kroupa uvažuje, že tyto konírny je možné Rivovi připisat jako skutečně samostatné dílo.⁹

V roce 1690 postavil kameník Daniel Jasenský za 40 zlatých tři komíny, kameník Paul Zwohal spolu s pomocníky za 80 zlatých 45 krejcarů okna a schodiště, štukatérskými pracemi byl pověřen Martin Matocha (113 zlatých 24 krejcarů), dvě nové okenice dodal dne 21. dubna 1690 tesař Georg Kroczka (1 zlatý), tesař Matys Fleischer vyhotovil 17 kusů dveřních obrub – futer (6 zlatých 48 krejcarů), tesař Adam Uhrfues dvě dveřní obruby (24 krejcarů), stolař Johan Steffkowitz zhotovil podlahy a dveře v hodnotě 16 zlatých, stolař Martin Frantz za nové dveře a okenní rámy inkasoval 59 zlatých 15 krejcarů, Petr Hasenwein dostal za rozličné stolařské práce 89 zlatých 57 krejcarů, zámečník Johan Raffay dodal dne 24. března 1690 za 8 zlatých 45 krejcarů kování k pěti dveřím, zámečník Mikoláš Dehmel z Uherského Hradiště obdržel 4 zlaté za kování ke dvěma dveřím, Martin Ohnesorg z Uherského Hradiště natřel dveře za 10 zlatých 15 krejcarů.¹⁰

Tyto údaje doplňuje a částečně reviduje kniha smluv s řemeslníky. Dne 1. března 1690 byla uzavřena smlouva s uherskobrodským stolařem Janem Štefkovicem, jenž měl inkasovat „*od vybednění jednoho každého pokoje na fußboden*“ po 6 zlatých. Kolik podlah takto zhotovil, není známo. Nejspíše téhož dne byl smluvně zavázán také další stolař Martin Franzfreyer, aby pro Panský dům vyhotovil dveře o výšce asi 230 cm a šířce 115 cm „*s futrem i dvoumi verkleidung* (pokováním), jedny po 6 zlatých. Od rámu na okna se čtyřmi „*Quartiry*“ inkasoval 1 zl 30 kr. Dne 20. března 1690 „*zjednán jest Václav Nawlácil s pomocníky svými, aby na domě panském fues boden tabulemi vykládal, rámy k oknům nové zdělal, a staré z ujímal... Od kteréhožto díla takto jemu placeno býti má. Totiž: od nového rámu z dubového dřeva...1 zl 30 kr, od starého...45 kr., od vybednění jednoho pokoje po...6 zl.*“ Téhož dne správa panství uzavřela smlouvu také s Janem Müllerem, uherskobrodským zámečníkem, jemuž mělo být zapláceno „*od jedných dveří v domě panském s třemi panty a saky a dvoumi rukověti počínovanými po 1 zl 45 kr.*“¹¹ Z těchto zpráv je patrné, že minimálně část těchto prací probíhala ve starším renesančním traktu.

V roce 1691 položil Martin Matocha na Panském domě krytinu (80 zlatých), Matys Fleischer dodal dne 1. září 1691 další tři dveřní obruby (1 zlatý 12 krejcarů), Simon Hasenwein toho roku vyhotovil za 7 zlatých 45 krejcarů kování ke třem dveřím.¹² Dne 13. října 1691 byl potvrzen nárok nejmenovaného luhačovického kameníka na odměnu „*od udělení 4 dveří, 4 oken a 3 menších oken, k panskému domu od 5 oken, při kterémžto díle 66 dní strávili, každý den po 30 kr., učiní třidceti tři zl.*“¹³

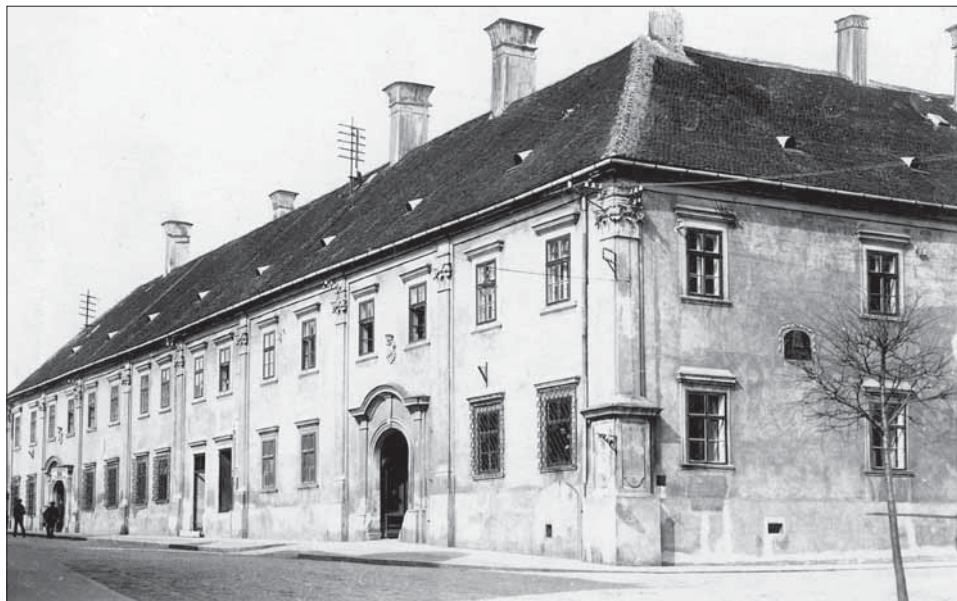
Za 45 zlatých v roce 1692 pořídil a instaloval nové trámy Mathys Fleischer. O rok později pak byly panské pokoje vybaveny čtyřmi cínovými zámky za celkových 20 zlatých.¹⁴

Doplňování interiérů probíhalo i v následujícím roce. Dne 20. března 1693 byla uzavřena smlouva s hrnčířem Jiříkem Reichlem z Unčova „*na postavení kamen v domích panských má míti za každý kachel železné barvy na 18 czoulův zdýli a 13 šíří (tj. 45×32 cm) po 10 kr. na způsob hradištského*“. Dne 21. listopadu 1693 byl objednan luhačovický kameník Martin Divoký, „*aby zhotovil kašnu z kamene dobrého vodu držícího do domu panského většího před kuchyní*“. Výška „*v světle*“ měla činit přibližně 135 cm.¹⁵

Dne 15. května 1694 dokončil luhačovický kameník studnu na nádvoří Panského domu, za což obdržel 15 zlatých 24 krejcarů. Za 6 dní práce na stmelení (respektive zakitování) studny a dokončení základní konstrukce účtovali nádeníci 5 zlatých. Dne 8. října 1694 obdržel nejmenovaný brněnský zvonolijec za vyhotovení různých věcí (zřejmě kování ozdobné mříže), jimiž ozdobil studnu, 21 zlatých. Další peníze pak za „*vodní umění*“ vytvořené u téže studny a u Lindenhofu obdržel jakýsi neznámý umělec dne 8. prosince 1694 celkových 90 zlatých 24 krejcarů.¹⁶

Dům tak na konci 17. století získal v podstatě dnešní podobu. V přízemních klenutých pokojích byl umístěn byt panského hejtmána a jeho kanceláře. Poschodí bylo zařízeno jako panské obydlí. Nádvoří uzavřely hospodářské budovy a příbytky pro služebnictvo. Za těmito staveními se nacházela malá zahrada. Výsledný stav v hrubých rysech dokumentuje plán z roku 1704.¹⁷ Nové barokní křídlo je na něm již zakresleno. Střecha byla dle vyobrazení na veduté z roku 1742 mansardová.¹⁸

První známá větší oprava rezidence proběhla na sklonku vlády knížete Václava Antonína Dominika knížete z Kounic (1711–1794). V roce 1791 navrhl vrchní František

2. Celkový pohled na Panský dům. Nedatováno (patrně první polovina 20. století). Fotoarchiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě.

Schirl rozpočet, který vyčíslil náklady na opravu v hotových penězích na 1 149 zlatých 47 krejcarů. Vrchnostenské hospodářství mělo kromě toho dodat 5 sáhů lomového kamene, 15 000 cihel, 10 000 tašek, 217 kusů trámů a jiného stavebního dříví. Dovoz materiálu měli v rámci robotních povinností zajistit poddaní. Kníže rozpočet schválil s podmínkou, že nesmí být překročen a že na pracující řemeslníky a nádeníky bude přísně dozíráno, aby při práci nezaháleli, aby nebyly zbytečně zvyšovány mzdové požadavky. Dozorem nad stavbou a současně provedením všech prací pověřil zaměstnance místního velkostatku, zednického mistra Dominika Kučeru a tesařského políra Jana Stehlíčka.¹⁹

O vnitřním zařízení budovy nemáme příliš mnoho zpráv. Určitou výjimkou je nařízení knížete Dominika Ondřeje Kounice ze dne 5. září 1800. Majitel panství tehdy nařídil vrchnímu, aby odeslal do jeho vídeňského paláce mědirytiny, jimiž byla dosud vyzdobena velká jídelna. Jednalo se o 11 velkých a 23 menších mědirytin zobrazujících vojenské a bitevní výjevy autora – rytce A. F. V. Mertena.

Pokoje určené v poschodí pro občasný pobyt majorátního pána byly pod dozorem úředníka pověřeného vedením gruntovních knih. Týž byl povinen vést přesný inventář všeho nábytku, výzdoby, prádla a nádobí stolního i kuchyňského. Pokoje byly denně vyčištěny a vyvětrány a poté pečlivě uzamčeny. Za tuto práci gruntovní úředník pobíral zvláštní roční odměnu 50 zlatých a pro uvedeně práce mohl vydržovat služku, na kterou bral ročně 12 zlatých a přiměřený deputát.

Kníže jen velmi nerad přijímal žádosti o propůjčení jemu vyhrazených pokojů jiným osobám. Například, když byl v roce 1803 v Uherském Brodu ubytován oddíl hulánů, žádal jejich velitel hrabě Sinzendorf o byt a stáj pro koně v Panském domě. Kníže však žádost odmítl s odůvodněním, že v létě bude potřebovat budovy pro sebe a svůj průvod.

Na konci roku 1805, po bitvě u Slavkova, byly v Uherském Brodě ubytovány tři pohraniční pluky a k nim přidělených 80 myslivců. Velitelé těchto vojenských sil divizní generál Carneville a brigádní generál Devčič vzhledem k akutnímu nedostatku špitálních lůžek začali jednat o možnostech dalšího ubytování nemocných. Místní „odpůrce“ vrchnosti městský syndik Jiří Dědek navrhnul štábním důstojníkům, aby byl špitál zřízen v Panském domě. Panský vrchní Alois Klein namítal, že ve městě je dostatek místa a v jiných domech a Panský dům nemá dostatek kuchyní, záchodů a hrozí zde zvýšené nebezpečí požáru. Tlak městských představitelů, zejména výše zmíněného syndika, však neustával, a tak vrchní dal pro špitál nakonec k dispozici místnosti v bočním křídle v mezaninu s výjimkou dvou světnic, v nichž byly uloženy kontribuční spisy. Dne 24. prosince 1805 určené místnosti obsadilo sedm nemocných vojáků s ošetřovateli a inspekčním důstojníkem.

Již první noc po nastěhování vojáků došlo k problému. Když se uherskobrodští měšťané vraceli z půlnoční mše, vyburcovali vrchního ze spánku a s velkou naléhavostí mu ustrašeně oznámili, že z jednoho okna pravého křídla Panského domu vystupuje stále hustý kouř. Vrchní okamžitě shromáždil všechno v domě dle služebnictva. Spolu s podkoním Pušem a všemi kočimi pak vnikl do označené místnosti, která již byla plná kouře a nesnesitelného horka. Plameny však vidět nebylo. Příchozí proto odstranili ze světnice všechny nábytek a kontribuční spisy, ale ani poté se příčiny vzniku kouře nedopátrali. Teprve když uhasili oheň v kamnech a odtrhli prkna z podlahy, zjistili, že staré, mnoho let neužívané a proto zcela vyschlé ohniště se náhlým žárem proděravělo a vzniklými otvory padalo žhavé uhlí na hlavní trám. Od trámu se uhlíky dostaly i do sousedních hořlavých částí stavby, které již také počínaly doutnat. Panští služebníci okamžitě zasáhli a hrozící nebezpečí odvrátili. Vrchní si však ve své zprávě stěžuje na chování vojáků, kteří při hašení údajně vůbec nepomáhali, nýbrž odtáhli své postele dál od postiženého místa a dál klidně spali. Aby vyzdvihl zásluhu o záchranu vrchnostenského majetku, nechal vrchní panským sluhům – záchranářům – vystrojit zvláštní hostinu.

Od ubytovaných vojáků se vrchní dočkal mnoha hrubostí. Násilím mu bylo vyhrožováno, když odmítl vydat klíče od předpokoje panského pokoje. I tam totiž měli být uloženi nemocní. Nakonec dal vrchní k dispozici raději dvě světnice svého vlastního bytu, aby zachránil

knížecí pokoje. Oznamil však neurvalým důstojníkům, že je připraven na cestu k hlavnímu armádnímu velitelství, aby si na jejich přístup stěžoval. Teprve tato situace přiměla vojenské činitele k ústupu. Požádali vrchního o prominutí a vymlouvali se na nátlak městského syndika, který údajně poukazoval na nedostatek ubytovacích místností ve městě a v přítomnosti generála Devčiče dokonce prohlásil, že kníže nezasluhuje žádné ohledy. Z Panského domu prý mohou být vystěhováni podkoní, stolník a jim podřízený personál, protože jsou to pro chod domu úplně zbyteční lidé.

Situace se však nadále vyostřovala. Vrchní Klein se zhrzil neoficiální informace, podle níž hodlal velitel vojenských špitálů, polní podmaršálek Štibšič, v Uherském Brodě zřídit hlavní nemocnici, pro kterou mělo být zabráno celé poschodí Panského domu. Vrchní oznámil, že pokud by k tomu skutečně došlo, raději by se přestěhoval do Velkého Ořechova, protože by již neměl pro vykonávání svého úřadu dostatek klidu a bezpečí. Zdvořile proto požádal knížete, aby se pokusil odvrátit hrozící nebezpečí. Zda kníže zasáhl, není známo, jisté však je, že hlavní nemocnice nakonec byla zřízena ve Skalici.

Přesto na počátku roku 1806 v Panském domě nemocných neustále přibývalo. Nakonec tu přístřeší našlo asi 200 pacientů, kteří obývali 12 světnic. Úměrně ke zvyšujícímu se počtu nemocných rostl počet ošetrovatelského personálu, takže nakonec bylo oproti původním předpokladům nutno vyklidit také sál, jeden panský pokoj a dokonce knížecí ložnici. Cenné předměty jako například nábytek, cínové a porcelánové nádoby, sklo, prádlo byly přeneseny do bezpečí jednoho pokoje bytu vrchního a tam uloženy na podlahu. Špitál byl zrušen sice již 20. února 1806, avšak následky byly citelné. Po odchodu vojáků líčil vrchní lítostivě knížeti, že stav interiérů domu je neutěšený, a dodal, že úprava bude jistě nákladná.

Správa panství tedy ještě v roce 1806 přistoupila k opravě zdiva, podlah, přestavbě a výměně kamen za nové. Teprve na jaře roku následujícího byla provedena malba 12 místností a kaple. Tuto práci po schválení knížete provedl malíř olomouckého arcibiskupa kardinála Colloreda Václav Weitzmann. Rozpočet nákladů činil 1 450 zlatých včetně stravování umělce a jeho pomocníků. Malba měla být dokončena do doby příjezdu vrchnosti, ohlášeného na

3. Výzdoba hlavního sálu v prvním patře. Nedatováno (patrně první polovina 20. století). Fotoarchiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě.

druhou polovinu srpna. Práci musel malíř dokončit v určitém předstihu, aby stěny a stropy byly řádně vysušené.²⁰

Dne 24. listopadu 1812 zemřel kníže Dominik Ondřej Kounic a svěřenectví se ujal jeho syn Alois Václav. Ten dopisem ze dne 8. ledna 1813 oznámil vrchnímu, že povolil svému strýci hraběti Františkovi Václavu Kounicovi trvalé ubytování v uherskobrodském majorátním domě. Současně kníže určil, jaké množství potravin, nápojů, píce a steliva pro koně a dříví k otopu má panství jeho příbuznému zdarma dodat. Dle seznamu měl hrabě právo na roční požitek 12 věder vína, 12 sudů piva, 12 špižků soli, jeden a půl centu sádla a stejně tolik másla, 12 měřic pšenice, 24 měřic žita, 6 měřic luštěnin, 8 měřic zadní pšenice, 4 srnce, 36 zajíců, 12 párů bažantů, 24 párů koroptví, 24 husí, 50 slepic, 60 kuřat, 30 kop vajec a 60 sáhů tvrdého dříví k otopu. Dále povolil kníže pro 6 strýcových koní ročně 312 měřic ovsu, 219 centů sena a 12 kop dlouhé slámy dobré vazby ke stelivu.²¹

Dne 14. srpna 1813 v noci se do vrchnostenské kanceláře v Panském domě vloupal neznámý pachatel, který odcizil z uzamčené sirotčí pokladny 11 zlatých 31 krejcarů a tam uchovávané privátní peníze a ze zásuvky psacího stolu vrchnostenského písaře 853 zlatých kontribučních peněz. Zvláště posledně jmenovaný případ se velmi dotkl knížete, jehož rozzlobilo, že tyto peníze nebyly uloženy v pokladně v kanceláři kontribučního úředníka, ale ležely volně v zásuvce. Aby se v budoucnosti takovým nepříjemnostem předešlo, nařídil kníže opatřit dveře místnosti, v nichž byly umístěny pokladny, několika pevnými zástrčkami. Tyto prostory pak měly být po celou noc osvětleny a vrchnostenští písaři v nich měli střídavě přenocovat.²²

Presný popis domu je uveden v odhadním protokolu panství z roku 1821: „Majorátní dům ve městě Uherském Brodě. Tento jest solidně postaven z dobrého materiálu a přikryt taškami. Přízemí zabírá byt inspektora panství o pěti pokojích, kuchyni a čtyřech komorách, jednu vrchnostenskou kuchyni se spížírnou, dva klenuté vjezdy a dvoje schodiště. V poschodí je 12 obytných světnic, kaple, jídelna, kuchyně, předsín a chodby, ve druhém křídle 8 obytných světnic, kuchyně, a 9 mezipatrových světnic opatřených rákosovými stropy a podlahami. Zdivo venkovní i vnitřní je v dobrém stavu, za to vazba střechy je velmi chatrná. V zadní části dvora jsou dvě budovy postavené z dobrého materiálu a kryté taškami. Obsahují 3 koňské stáje a 2 kůlny pro vozy, vše klenuté. Cena celého domu byla odhadnuta na 4 560 zlatých 22 krejcarů a pro každoroční opravu a údržbu je nutno počítat s 102 zlatými 36 krejcarů.“²³

Dům byl dne 26. dubna 1850 oceněn na 1 744 zlatých 20 krejcarů konvenční měny, což bylo v souladu s jeho stavebním stavem, který komisaři v první fázi ze Slavkova označili jako dobrý. Nicméně po dalším šetření a osobní vizitaci konstatovali, že dveře a okna v celém Panském domě jsou staré a vetché a obývání těchto prostor v zimě je pro ustavičný chlad obtížné. Ostrou výtku sepisovatelé elaborátu adresovali již zemřelému knížeti z primogenitury Kouniců, který se rád bavil, za 36 let své vlády objekt ani jednou nenavštívil a neinvestoval do něj. Svědčí o tom mj. zničený mezanin ve druhém patře a poškozená krytina střechy.²⁴

V letech 1853–1856 se řešil problém splašků, které odtékaly zvláštním kanálem na ulici a náměstí, kde obtěžovaly obyvatele města zápachem. Jako nutné se jevil vybudování odkalovací jámy (močůvkové jímky). Situace byla natolik vážná, že ji musel řešit okresní a krajský úřad.²⁵

Dne 4. dubna 1854 sestavil zednický mistr Franz Leysal rozpočet oprav vnějšku Panského domu. Očištěna byla přední fronta domu, průčelí do Těšovské ulice, stěny směřující ke klášteru a též 16 komínů. Veškeré tyto plochy byly poté dvakrát obíleny. Oprav se dočkalo též 17 střešních oken, jejichž rámy byly také natřeny bílou barvou. Na přípravu nátěru bylo použito 45 měřic (tj. cca 3 177 litrů) bílého vápna, 15 měřic tzv. kunovického vápna, 60 vozů písku a další materiál. Na materiál bylo vynaloženo 124 zlatých 40 krejcarů, na práci řemeslníků 209 zlatých 20 krejcarů a na pomocné práce nádeníků 56 zlatých 50 krejcarů. Celková suma oprav tedy činila 390 zlatých 50 krejcarů. Rozpočet dne 10. července 1854 schválil inspektor Wenzel Heydal.²⁶

Dne 10. prosince 1859 nakreslil uherskohradištský mistr Stoček plán opravy střechy

Panského domu. Dle něj měřil dolní okraj střechy do Kounicovy ulice 31 sáhů, okraj do Těšovské ulice 25 sáhů. Potřebný náklad na znovuzřízení střechy byl rozpočten na 4 801 zlatých 20 krejcarů, z čehož na materiál připadalo 2 450 zlatých 60 krejcarů a na řemeslnické práce 2 350 zlatých 60 krejcarů. K opravě se přistoupilo v roce 1860.²⁷

V roce 1864 proběhly určité úpravy majorátního domu. Dne 30. března 1864 přeložil tesařský mistr Johann Stehlíček z Uherského Brodu rozpočet na zhotovení nového mostku před vjezdem do domu z dubových kůlů a desek, který měl nahradit již ztelelého předchůdce z měkkého dřeva. Nový povrch se připravoval také u průjezdu. Tesařská práce spolu s materiálem měla stát 338 zlatých 69 krejcarů.

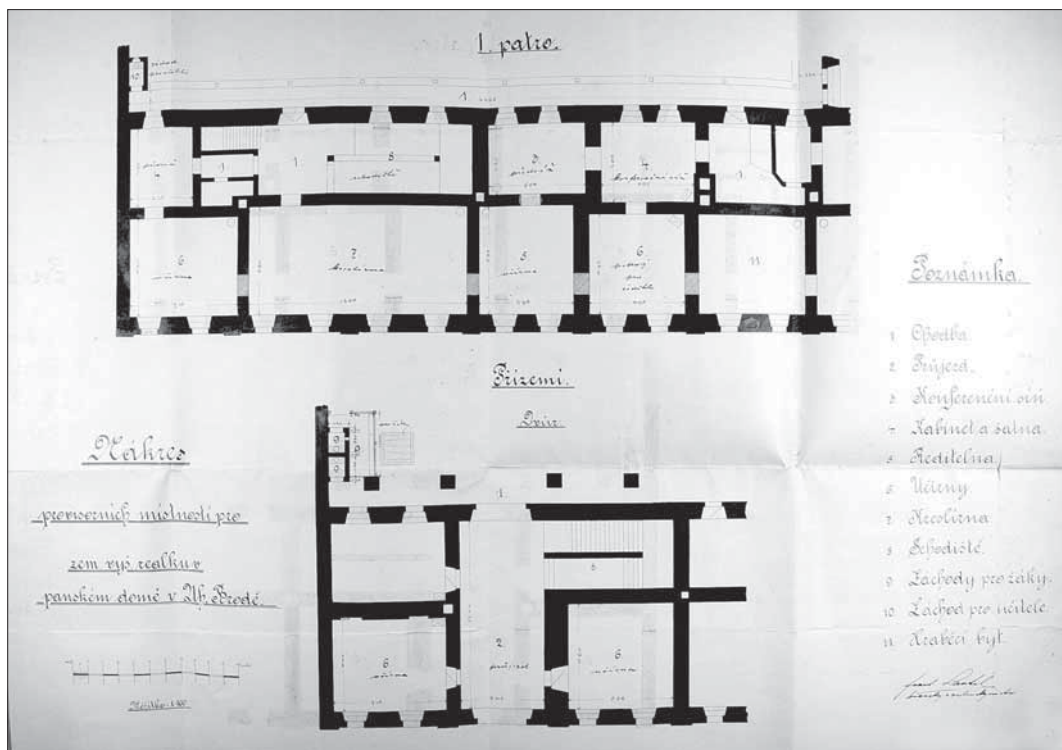
V téže roce byla také ustálena, respektive zklidněna, („gesetzt“) hlavní zeď průčelí spolu s nárožím proti radnici. Následkem toho se mohlo též přistoupit k opravě prasklin v klenutých místnostech. Trhliny byly dočista oškrábány, dobře staženy klíny a ošetřeny vápenným nátěrem. Předpokládalo se, že k těmto pracím budou zapotřebí dva šikovní zedníci a několik nádeníků. Za jeden den práce zednického mistra mělo být vyplaceno 80 krejcarů, tedy 32 zlatých za rozpočtených 40 dní práce. Nádeníci měli za den práce dostat 40 krejcarů, což činilo 12 zlatých za 30 dní výkonu. Pro koridor u schodiště byly nově vyhotoveny desky stropních podhledů, přičemž staré byly odstraněny. Tato práce byla oceněna na 29 zlatých 26 krejcarů. 4 měřice měkkého vápna měly stát 4 zlaté 60 krejcarů, 16 vozů čistého hrubého písku 6 zlatých 40 krejcarů. Dále měly být dodány kamenné ploché desky, dráty a hřebíky. Celková hodnota těchto prací na stropech měla spolu s materiálem a následnými malířskými pracemi činit 215 zlatých 26 krejcarů. Rozpočet dne 16. března 1864 v Uherském Ostrohu podepsal Franz Malbohm.²⁸

Další úpravy se dotkly zejména interiérů, jichž se první etapa prací nedotkla. Dle rozpočtu vyhotoveného dne 29. září 1864 malířem pokojů a písmomalířem Johannem Stiskalem šlo o výmalbu sedmi „ubikací“ v prvním patře. Každý pokoj měl být vymalován za 10 zlatých rakouské měny, což dohromady činilo 70 zlatých. Malířské vylepšení („ausgebessert“) hlavního sálu předpokládalo náklad 30 zlatých. Dva pokoje byly nově vymalovány dle vzoru vybraného vrchního za 28 zlatých (každý za 14 zl.). 25 kusů okenních parapetů u všech vymalovaných a vylepšených pokojů bylo natřeno dvakrát bílou olejovou barvou za 5 zlatých (každý za 20 krejcarů). Všechny dveře od pokojů byly vylepšeny nátěrem bílé olejové barvy za 5 zlatých 80 krejcarů. V přízemí v bytě vdovy Salzmannové byl pokoj vymalován barvou modrou za 14 zlatých. Vylepšeno bylo pět pokojů bytu inspektora Wenzela Seidla. V „Zeleném pokoji“ byly nově vymalovány postranní stěny, natřen jakýsi sokl a celý pokoj očištěn od kouře za 3 zlaté 20 krejcarů. Vedlejší pokoj byl vylepšen za 4 zlaté 50 krejcarů. „Šedý pokoj“ byl restaurován za 3 zlaté 80 krejcarů, „Modrý pokoj“ za 4 zlaté 50 krejcarů. Jídelna („das Speise-Zimmer“) byla vymalována za 6 zlatých. Celkový rozpočet malířských prací činil 174 zlatých 80 krejcarů.²⁹

Na jaře roku 1897 přijala manželka úředníka sídlícího v Panském domě Barbora Ostratická do služby tehdy teprve šestnáctiletou Josefu Horovou, dceru tesaře Vojtěcha Hory z dřevěné chalupy s doškovou střechou ze Žinkov na Plzeňsku. Později si jí všiml hrabě Václav Kounic a oženil se s ní.³⁰ V též roce se připravovala adaptace místnosti v prvním patře pro dočasné umístění 1. a 2. třídy zemské vyšší reálky ve školním roce 1897/1898, která v té době ještě neměla vlastní vyhovující prostory. K úpravám údajně nebylo zapotřebí schválení stavebního úřadu, pouze se vyžadoval souhlas zemské školní rady. Na podněty ředitelství školy ze 29. dubna a 7. srpna 1897 se zemská školní rada vyjádřila 16. května a 11. září 1897 kladně jak k plánovaným adaptacím, tak k jejich skutečnému provedení. Plány úprav interiérů byly vyhotoveny a zachovaly se do dnešních dnů.³¹ Reálka v domě setrvala do roku 1899, kdy se škola přestěhovala do vlastní nové budovy.

V roce 1908 se město rozhodlo ke stavbě nové školní budovy na místě již nevyhovující staré. Po dobu stavby bylo až do 1. září 1909 několik tříd obecné školy umístěno v Panském domě.³²

Dne 14. října 1913 v nárožním pokoji prvního patra skonal hrabě Václav Robert Kou-

4. Nákras provizorních místností pro Zemskou vyšší reálku v Uherském Brodě. Rok 1897. MZAB, SOKA v Uherském Hradišti, fond Archiv města Uherský Brod.

nic. Poslední chvíle známého účastníka českého společenského dění té doby popisovala po létech jeho druhá manželka občanského původu Josefína Kounicová těmito slovy: „Roku 1913, 13. října, rozloučil se s námi a přímo usnul. A já u něho seděla. Před tím ten den mně z večera klesnul, srdce ochabovalo. A druhý den se stále ptal na hodiny, kolik je. A to už jsem byla ve strachu, že je to špatné znamení. Také ještě chtěli páni Mayové přinésti z Vídně kyslík, ale bylo již na vše pozdě. Večer k osmé hodině přišel lékař dr. Bock a vídeňský lékař. Stejná diagnosa. A po osmé usnul k věčnému spánku a již nepromluvil.“ Pohřeb předposledního mužského příslušníka starobylého rodu Kouniců se konal 17. října. Ten den ve 14. hodin vyšli z Panského domu smuteční hosté a odebrali se do chrámu Neposkvrněného početí Panny Marie, kde byla vystavena rakev.³³

V roce 1918 Panský dům sloužil jako kasárna Slovácké brigády.³⁴ Dle inventury světeckého panství Uherský Brod z roku 1920 majorátní dům na stavební parcele č. 12 sestával z a) jednopatrového rožního domu uličního, b) stájí a remis, c) dřevníků, d) krmíků pro vepřový dobytek a kurníků, e) tří studní. K bodu a) se uvádí: „Tato budova provedena jest z tvrdého materiálu a kryta taškami, opatřena žlaby a odkapními rourami. V předsíni nachází se 2 průjezdy z ulice na dvůr. Od levého průjezdu na levo leží vrchnostenská kancelář a za ní schodiště. Místnosti mezi dvěma průjezdy jsou částečně kanceláře, částečně byty, což seznati lze z náčrtků; jinak leží tam postranně 2 ramenné schodiště s kamennými stupněmi a kamennou balustradou.“

Postranní trakt sestává ze 2 částí, jednoduchého a druhého, který ze 3 stran obklopuje starý renesanční dvůr, loggiový. Protější trakt sestává z širokého průjezdu, do něhož vestaveny jsou jednoramenné schody vedoucí do I. patra. Z průjezdu přístupny jsou kancelářské místnosti pošty, schody, jednoramenné do I. patra směřující a několik komor. Loggiový dvůr obklopují: byt pro čeledína, komory, prádelka se sousedním dvorkem.

Logie mají kamenné dorské sloupy, pod sloupovím jest několik zazděných kamenných ostění, renesančních a v průjezdu 2 krásná ostění z doby XV. stol. V I. patře hlavního traktu je více pokojů, schody do přízemku, schody k půdě, mezi dobovými malbami z konce XVIII. a počátku XIX. století. Ve vedlejším traktu jest byt lesmistrův o 6 pokojích s chodbou zasklenou nad přízemními loggiemi a konečně chodba otevřená v nádvoří, která tvoří spojení mezi místnostmi obou křídel až ku záchodu na konci chodby umístěnému. Půdní místnost jest přístupná 2 schodišti, je dlážděná cihlami a prkennými stěnami, rozdělena na 3 oddělení.“

K bodu b) se uvádí: „Stáje a remisy na východní straně dvora z tvrdého materiálu s taškovou krytinou, žlaby a odpadními rourami. Má byt s pokoji, kuchyní a komorou, stájí pro 4 páry koní se železnými mušlemi, jeslemi, zásobárnou pro píce a remisou na vozy s chodbou. Mezi remisou a kuchyní jest chodba se schody na půdu. Proti dvoru zřízen jest půdní vikýř. Na severní straně je přístavek s külnou a záchodkem. Před remisou na dvoře je žumpa na močůvku a hnuj s vikem.“

K bodu c) se uvádí: „Dřevníky kryty jsou taškami a jsou přistaveny k ohradní zdi.“

K bodu d) se uvádí: „Vedle těchto jest jeden zděný a druhý dřevěný prasečí krmík taškami zakrytý. Dále ve dvorku prkenným plotem ohrazeným jest kurník taškami krytý.“

K bodu e) se uvádí: „Tři studně jsou na hlavním dvorku. Dvě mají dřevěné domečky, kola, hřídel, řetěz a vědro, třetí je s čerpadlem a s dřevěným zákrytem. Malý dvorek v loggiovém traktu dlážděn jest lomovým kamenem, velký dvůr jest částečně dlážděn, částečně upraven co park s prastarým agátem. Na jižním rohu nachází se zahrádka na 2 stranách zděmi ohrazená a přístupná ze dvora.“

Souhrnně pak elaborát stavebních znalců uzavírá dovětek: „Tyto stavby nachází se ve stavu dobrém až na vady uvedené v rozpočtu“. Jednalo se však o standardní dovětek pro všechny stavby na velkostatku, protože v příslušné pasáži žádné vady uvedené nejsou.

Odhad objektu byl v listopadu 1920 uvozen slovy: „Toto stavení jest částečně objekt činžovní, částečně určený pro správu velkostatku uher. brodského. Bylo totiž zde brána v úvahu pouze ona část sloužící účelům nájemným; kdežto ostatní část sloužící co byt pro lesmistra bude vzata v úvahu elaborátu znalců lesnictví.“ Dům měl odhadní hodnotu 81 444 K 72 h bez bytu lesmistra, který účetně stál 124 K.³⁵

V roce 1920 byly v objektu umístěny sbírky městského muzea, ale teprve dne 14. května 1922 se konala slavnost znovuotevření pro veřejnost. Přesto mělo muzeum povahu spíše provizorního skladiště, a proto se i nadále jednalo o jeho přemístění.³⁶ V roce 1922 se v Uherském Brodě začala připravovat pozemková reforma. Vyhlášky na obecní vývěsce a v ulicích sdělovaly, že v Panském domě začal úřadovat přidělový komisař Státního pozemkového úřadu, který do 17. července 1922 přijímal přihlášky o přiděl půdy z velkostatku, částečně zabraného Josefu Pálffymu.³⁷ Dne 19. srpna 1923, při příležitosti 10. výročí úmrtí hraběte dr. Václava Kounice, byla do fasády jižní strany Panského domu vsazena pamětní deska, již pořídil akademický sochař Mach z Brna v ceně 4 820 Kč.³⁸ V roce 1927 se podařilo dojednat a uskutečnit přesun muzejních sbírek do zámku, tzv. Baraníku.³⁹ V téže době se již uvažovalo o přesunu pošty do prvního patra.⁴⁰

Dne 27. července 1927 adresoval předseda singulárních měšťanů V. Chmela dopis ředitelství uherskobrodského velkostatku, v němž vznesl dotaz, zda majorátní dům čp. 77 je k prodeji. V případě kladného vyjádření pak spolek dvou set měšťanů zajímala cena.⁴¹ Lesní úřad dne 18. srpna 1927 odpověděl, že velkostatek budovu nehodlá prodat. Pokud by se tak však o tom začalo uvažovat, poskytl by měšťanům včasnou informaci.⁴² Pověsti o prodeji Panského domu pak musela správa velkostatku vyvracet ještě dne 23. dubna 1929.⁴³

Dne 15. července 1929 poslal Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko dopis správě velkostatku, v němž uvedl, že se jeho zaměstnanci dozvěděli o vyklizení budovy okresním úřadem. Do uvolněných prostor se měl nastěhovat poštovní úřad. Při úpravách pro užitelské potřeby nového nájemce měly být zalíčeny nástěnné malby z počátku 19. století a provedeny některé adaptace. Památkáři v této souvislosti uvedli, že objekt je chráněný jako stavební památka. Požádali proto správu velkostatku, aby úpravy prozatím neprováděla

5. Slavnostní odhalení pamětní desky JUDr. Václavu Kounicovi konané dne 19. srpna 1923. Fotoarchiv Muzea J. A. Komenského v Uherském Brodě.

a počkala na výsledky návštěvy zástupců památkové péče plánované na 17. července.⁴⁴ Po vizitaci bylo na jednání památkářů s poštovní správou domluveno, že staré malby sálu a dvou přilehlých místností budou odborně očištěny a zabezpečeny alespoň v minimálně nezbytném rozsahu. Část nákladu měl činit příspěvek poštovní správy. Ta jeho zvýšení odmítla s poukazem na povinnost majitele udržovat objekt. Památkáři se proto dne 8. srpna obrátili s žádostí o převzetí zbylé části předpokládaných výdajů na správu velkostatku. Současně projeвили ochotu doporučit levně pracujícího odborníka, který by vyhotovil rozpočet a dohlédl na řádné provádění prací.⁴⁵ V odpovědi ze dne 20. srpna však správa velkostatku uvedla, že nemůže převzít ani část nákladu, protože Státní pozemkový úřad odmítl žádost velkostatku o příspěvek uplatněný dle § 20 přídělového zákona s argumentací „budova ta nemá vůbec ceny se stanoviska historického neb uměleckého“. Velkostatek v odpovědi památkářům dále argumentoval tím, že po restaurování maleb by místnosti již nebylo možno pronajmout nebo jinak prakticky využít. Jedinou možností by byl údajně slib Státního pozemkového úřadu o propuštění určité výměry půdy ze zaboru, z jejíhož výnosu by napříště údržba Panského domu mohla být uskutečňována. K zanedbanému stavu místností velkostatek uvedl, že malby byly po převratu zničeny dřívějšími nájemci, tj. okresní politickou správou a vnuceným ubytováním vojska.⁴⁶ Dne 6. listopadu 1929 pak velkostatek s poukazem na probíhající parcelaci možnost příspěvku definitivně odmítl.⁴⁷ V reakci na toto sdělení se Památkový úřad rozhodl přispět na zabezpečení maleb částkou 1000 Kč za podmínky, že práce budou provedeny přesně dle pokynů a za dozoru úřadu. Subvence měla být vyplacena v prvním čtvrtletí roku 1930 po kolaudaci.⁴⁸ Na konci roku 1929 pak tedy byly zabezpečeny nástěnné malby z počátku 19. století ve třech místnostech prvního poschodí. Práce provedl malíř Augustin Fojtoch z Uherského Brodu nákladem 1500 Kč, při čemž čerpal z paušálu pro menší opravy.⁴⁹ Státní pozemkový úřad Panský dům propustil svým výměrem č. j. 134 693/30-II/2 ze dne 17. prosince 1930 ze zaboru dle § 11, a velkostatek tak získal právo s ním libovolně nakládat (nestalo se tak tedy dle § 20, dle něhož propuštěné objekty stály pod ochranou Ministerstva školství a národní osvěty a Památkového úřadu). Dle názoru Státního pozemkového úřadu bylo nutno na tento

dům pohlízet jako na obyčejnou činžovní budovu, která není uměleckou nebo historickou památkou ve smyslu zákona o ochraně památek.⁵⁰

Dne 11. března 1931 Státní památkový úřad správě velkostatku napsal dopis následujícího znění: „Památkovému úřadu bylo hlášeno porušení průčelí Panského domu vybouráním dveří a zvětšením okna pro zařízení obchodu; současně žádal nájemce tohoto obchodu o dodatečný souhlas památkového úřadu k projektované a již započaté adaptaci. Jak jsme již při příležitosti zabezpečení maleb v I. patře domu prohlásili, je dům hodnotnou stavební památkou historickou, jejíž vývoj možno stopovat podle dochovaných částí stavby od pozdní gotiky přes renaissanci do baroku 18. stol., který dal domu nynější výrazné, ušlechtilé členěné průčelí, rytmicky dělené plochými lesenami mezi dvojicemi oken s energickým orámováním a dvěma portály, zdůrazňujícími osové řešení průčelí. Situační hodnota domu při vyústění ulice do náměstí a v pohledové situaci s právě opravenou radnicí je úměrná jeho ceně památkové. Projektovaná adaptace části přízemku za krám s výkladci byla by citelným porušením vyrovnaného vzhledu památky; máme obavy, že by po ní následovaly obdobné úpravy dalších místností v hlavním průčelí, čímž by vzhled objektu byl těžce zasažen a památka znehodnocena. Žádáme proto značně správu velkostatku, aby nenechala dojít k této památkové škodě a změnila ujednání s nájemcem tak, že by mu vykávala místnosti při bočním, hladkém průčelí domu, kde by bylo možno upravití vyhovující výkladce bez takového snížení památkové a pohledové hodnoty objektu.“⁵¹

V odpovědi ze dne 13. března 1931 správa velkostatku mj. uvádí: „...Historická cena je silně pochybná již z toho důvodu, že původní ráz budovy /zejména průčelí, o němž se zmiňujete/ je porušen umístěním nešetných nosičů elektrického vedení Městské elektrárny, stožárů telefonních a telegrafních linek, různých nevzhledných kabelů a bleskosvodů od stožárů, různých štítů poštovního úřadu a hlavního skladu tabáku aj. Zrovna prováděnou tak zvanou „lesní reformou“ byl zmenšen velkostatek na tak malou výměru, že se stává téměř života neschopným a nutno proto ve všech otázkách majících vliv na výnos hospodářství postupovati co nejužší a není velkostatku již možno přinášeti nějakou obět na účel, který jiným státním úřadem nebyl uznán zničovně nešetným způsobem velkostatek, který dříve svým výnosem zaručoval udržování případných památek v takovém stavu, jak si toho Stát. památkový úřad přál. Veškeré místnosti v panském domě jsou podroběny daní činžovní; jsme tedy nuceni pronajímáti veškeré místnosti tak, aby skýtaly co možná nejvyššího výnosu a z toho mála, co přes nejlepší zpeněžení po srážce daní ještě zůstane, není zdaleka ani možno hraditi roční vydání na nejnnutnější opravy této staré zchátralé budovy. Přízemní místnosti klenuté nehodí se vůbec k obývání, nebylo by též možno za ně docílití takového nájemného jako při pronajímání pro účely obchodní. Byli jsme proto nuceni pronajmouti ony 4 tmavé místnosti uprázdňené po přemístění poštovního úřadu do prvního patra, obchodníkovi, který místo jednoho okna zřídí v těžce šíři vchod a místo druhého okna výklad ve smyslu plánek, které Vám zaslal nájemce. Průčelí tím vůbec neutrpí, každopádně ale ne více, než již utrpělo různými montážemi poštovního úřadu a elektrárny. Jiné místnosti nájemci vykávali nemůžeme, neboť jsou vesměs obsazeny a při zmíněném bočním hladkém průčelí domu jsou samé sklepy, z nichž nelze upravití ani byty, ani obchodní místnosti. ...Žádáme proto zdvořile, aby Státní památkový úřad dal svolení ku dokončení adaptačních prací dle plánek předložených, aby jak nájemce, tak i správa velkostatku nebyla hmotně citelně poškozena. Probouráním otvorů stává se též zvýšené nebezpečí snadného vniknutí zločinců do budovy, kdy umístěn jest poštovní úřad a jeho pokladna a žádáme proto o urychlené vyřízení celé záležitosti. Ostatně jest samozřejmé podepsaná správa velkostatku ochotna ustoupiti od zmíněné adaptace a nechati místnosti nepronajaty, bude-li jí Státním památkovým úřadem ročně poskytnuta plná náhrada za ušlé nájemné.“⁵²

V roce 1940 byly Státním památkovým úřadem opraveny fresky v pozdně gotické kapli nacházející se v jižním křídle.⁵³ Pamětní deska Václava Kounice byla za okupace dočasně sňata a bezpečně ukryta.⁵⁴ Dne 15. dubna 1945 severní trakt těžce poškodila letecká bomba, která vybuchla v bezprostřední blízkosti objektu. Detonací byl pobořen kamenný portál průjezdu, jehož klenba pak hrozila zřícením a bylo nutno ji podepřít dřevěnými trámy a podpěrami.⁵⁵ Po druhé světové válce se o obnovu objektu výrazně zasloužil tehdejší kon-

zervátor památkové péče Vilibald Růžička, který léta soustavně apeloval na různé instituce státní správy, aby provedli urychleně opravu chátrající panské rezidence, která byla za války staticky narušena detonací.⁵⁶

V roce 1945 byl zbytek velkostatku včetně Panského domu konfiskován Josefu Pálffymu. Byl tedy zrušen lesní úřad, který až dosud v domě sídlil. Uvolněné místnosti zabrala pošta. V roce 1947 koupilo objekt město Uherský Brod. V roce 1950 nechala poštovní správa s vědomím Státního památkového ústavu provést opravu fasády.

V roce 1954 se v přízemí budovy nacházel hlavní sklad tabáku, obchod s laky a barvami a balíková pošta. V prvním patře hlavního traktu, v bývalých místnostech majorátního pána, sídlil poštovní úřad s telegrafní a telefonní ústřednou, trakt do Těšovské ulice byl pronajímán soukromníkům pro bytové účely. Starou kunovickou domácí kapli znehodnocovalo skladiště technické telefonní správy a malé renesanční nádvoří hyzdily různé přístavky, dřevěné kůlny a hromady stavebního materiálu a dlažebních kostek.⁵⁷

Ve druhé polovině 70. let 20. století byla budova restaurována. V prvním poschodí mohli návštěvníci využít služeb městské knihovny, velký sál byl přeměněn na obřadní síň pro sňatky a vítání do života. Přízemí začalo sloužit jako galerie, v jiné části prvního nadzemního podlaží vznikla vinárna. Poškozené pískovcové sloupy na arkádovém nádvoří byly vyměněny a opravou prošly také ochozy. Naopak byla akceptována devastace fresek gotické kaple, kterou obec i nadále používala jako skladiště chemických postřiků a uhlí. Těž malba ve velkém sále nacházejícím se v prvním poschodí západního křídla byla po roce 1963 zcela zničená a její restaurování nebylo provedeno.⁵⁸ Interiér byl očištěn od mnoha různých příček. Zároveň však došlo k probourání několika stěn a spojení místností. Patrně nejvíce sporným se stalo odstranění větší části krovu z roku 1860 a jeho nahrazení ocelovou konstrukcí, spolu s osazením střešních oken do nádvoří.⁵⁹ Někdy ve druhé polovině 20. století objekt ztratil své dominanty – mohutné barokní komíny.⁶⁰

Doufejme, že budoucí opravy budou k cenné památce o poznání citlivější než ty, které byly provedeny před několika desetiletími.

Za pomoc při přípravě obrazové dokumentace a za poskytnutí práce Jana Zemana děkuji panu Mgr. Radkovi Tomečkovi z Muzea Jana Amose Komenského v Uherském Brodě.

Poznámky:

- 1 R i c h t e r, V.: *Náčrt činnosti Domenica Martinelliho na Moravě*. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, 1963, F 7, s. 58.
- 2 P a v e l č í k, J.: *Panský dům v Uh. Brodě*. Malovaný kraj 15, 1979, č. 4, s. 18.
- 3 Č í h a l í k, M.: *Stavebněhistorický průzkum Panského domu v Uherském Brodě*. 2008, s. 23–24.
- 4 *Bartoškova kronika* (k vydání připravil, poznámkami a průvodní studií opatřil Petr Zemek). Uherský Brod 2004, s. 225.
- 5 Z e m a n, J.: *Panský dům v Uherském Brodě*. Strojopis uložený v Muzeu J. A. Komenského v Uherském Brodě, Uherský Brod 1954, s. 2.
- 6 Z e m a n, J.: c. d., s. 3.
- 7 H r u b ý, F.: *Lev Vilém z Kounic, barokní kavalír. Jeho deník z cesty do Itálie a Španělska a osudy kounické rodiny v letech 1550-1650* (k vydání připravila Libuše Urbánková-Hrubá). Brno 1987, s. 227.
- 8 P a v e l č í k, J.: c. d., s. 18.
- 9 K r o u p a, J.: *Stavitelé Martinelliho okruhu a Rousínov*. In: Domenico Martinelli – tvář génia barokní kultury, Rousínov 2006, s. 23–33, zejména s. 25. Riva pocházel z grisonského údolí. Tvorbou je doložen v letech 1675–1713. V roce 1681 se stal zednickým mistrem v Landshutu, o dva roky později jej nacházíme na mnichovském dvoře, kde pracoval jako kurfiřtský zednický mistr. Později působil také na Moravě.
- 10 R i c h t e r, V.: c. d., s. 80–81.
- 11 Česká republika – Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZAB), fond F 281 Velkostatek

- Uherský Brod (dále jen VS Uherský Brod), i. č. 54, kniha 43, fol. 9 b, 11 b, 12 a.
- 12 R i c h t e r, V.: c. d., s. 80–81.
 - 13 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 54, kniha 43, fol. 28.
 - 14 R i c h t e r, V.: c. d., s. 80–81.
 - 15 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 54, kniha 43, fol. 43 a.
 - 16 R i c h t e r, V.: c. d., s. 80–81.
 - 17 Č í h a l í k, M.: c. d., s. 31. Převzato z Lorenz, H.: Domenico Martinelli und die österreichische Barockarchitektur. Wien 1991. Originál uložen Miláno, Castel Sforzesco. Civiche Raccolte d'arte, Gabinetto dei disegni, „Raccolta Martinelli“.
 - 18 Č í h a l í k, M.: c. d., s. 27.
 - 19 Z e m a n, J.: c. d., s. 4.
 - 20 Z e m a n, J.: c. d., s. 5–7.
 - 21 Z e m a n, J.: c. d., s. 8.
 - 22 Z e m a n, J.: c. d., s. 9.
 - 23 Z e m a n, J.: c. d., s. 5.
 - 24 MZAB, fond C 14 Odhady moravských panství, i. č. 276, rok 1851, dáno ve Slavkově dne 26. dubna 1850.
 - 25 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 713, karton 244.
 - 26 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 732, karton 255, fol. 34, rozpočet zednického mistra Franze Leysala ze dne 4. dubna 1854.
 - 27 Z e m a n, J.: c. d., s. 5. Nad jižním křídlem zachována část krovové konstrukce z této doby. Dřevo na stavbu krovu bylo pokáceno v roce 1859 (srov. Č í h a l í k, M.: c. d., s. 25).
 - 28 MZAB, fond F 281 Velkostatek Uherský Brod, i. č. 732, karton 255, rozpočet ze dne 16. března 1864.
 - 29 Tamtéž, fol. 7, rozpočet Johanna Stiskala ze dne 29. září 1864.
 - 30 K l o b a s, O.: *Šlechtic nejen rodem*. Brno 1993, s. 72.
 - 31 MZAB, Státní okresní archiv v Uherském Hradišti, fond Archiv města Uherského Brodu, i. č. 619, karton 307, dopis ředitelství vyšší zemské reálky v Uherském Brodě městskému představenstvu tamtéž čís. 300/1897 ze dne 22. května 1897, dopis obecního úřadu města Uherského Brodu ředitelství zemské vyšší reálky tamtéž ze dne 4. srpna 1897, dopis ředitelství vyšší zemské reálky v Uherském Brodě městskému představenstvu tamtéž čís. 31/1897 ze dne 8. října 1897. Plánová a spisová dokumentace se příslušných fasciklech stavebního oddělení města z té doby skutečně nenachází.
 - 32 Z e m a n, J.: c. d., s. 11.
 - 33 K l o b a s, O.: c. d., s. 98–99.
 - 34 P a v e l č í k, J.: c. d., s. 18.
 - 35 MZAB, fond C 14 Odhady moravských panství, i. č. 400, inventura světeňeckého panství Uh. Brod 1920.
 - 36 Kol. aut., *Uherský Brod. Minulost i současnost slováckého města*, Brno 1971, s. 259.
 - 37 Kol. aut., c. d., s. 235.
 - 38 Kol. aut., c. d., s. 260. Jedná se zřejmě o Václava Hynka Macha (15. 2. 1882, Brno – 24. 3. 1958, Štěpánovice), sochaře, žáka Stanislava Sucharda a Celdy Kloučka na uměleckoprůmyslové škole v Praze. Patřil k významným osobnostem moravského sochařství první poloviny 20. století. Jeho jméno je spjato zejména se sochařskou výzdobou brněnské meziválečné architektury, je autorem řady pomníků a pamětních desek na různých místech Čech a Moravy. Nezanedbatelnou část jeho díla zaujímá volná plastika. Početný soubor sochařských prací a rozsáhlá fotodokumentace jeho díla jsou umístěny v depozitářích Podhoráckého muzea v Předklášteří.
 - 39 Kol. aut., c. d., s. 259.
 - 40 P a v e l č í k, J.: c. d., s. 18. Kol. aut., c. d., s. 206, uvádí, že do budovy se pošta přestěhovala spolu s telegrafním úřadem již v roce 1905.
 - 41 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 713, karton 244, dopis singulárních měšťanů ředitelství velkostatku ze dne 27. července 1927.
 - 42 Tamtéž, dopis lesního úřadu Josefa Pálffyho v Uherském Brodě správnímu výboru singulárních

- měšťanů ze dne 27. července 1927.
- 43 Tamtéž, dopis správy velkostatku Janu Šestákovi z Uherského Brodu ze dne 23. dubna 1929.
- 44 Tamtéž, dopis Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko správě velkostatku Josefa Pálffyho v Uherském Brodě ze dne 15. července 1929.
- 45 Tamtéž, dopis Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko správě velkostatku Josefa Pálffyho č. j. 999 ze dne 8. srpna 1929.
- 46 Tamtéž, dopis správy velkostatku Státnímu památkovému úřadu pro Moravu a Slezsko ze dne 20. srpna 1929.
- 47 Tamtéž, dopis správy velkostatku Státnímu památkovému úřadu ze dne 6. listopadu 1929.
- 48 Tamtéž, dopis Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko správě velkostatku č. j. 1501 ze dne 20. listopadu 1929.
- 49 *Opravy památkově cenných domů v zemi Moravskoslezské v letech 1919-1937*. In: Zprávy památkové péče 2, 1938, seš. 9–10, s. 153–154.
- 50 MZAB, fond F 281 VS Uherský Brod, i. č. 713, karton 244, dopis správy velkostatku Státnímu památkovému úřadu ze dne 13. března 1931.
- 51 Tamtéž, dopis Státního památkového úřadu správě velkostatku č. j. 265 ze dne 11. března 1931.
- 52 Tamtéž, dopis správy velkostatku Státnímu památkovému úřadu ze dne 13. března 1931.
- 53 P a v e l č í k, J.: c. d., s. 18.
- 54 Z e m a n, J.: c. d., s. 11. Po osvobození se deska vrátila zpět na původní místo.
- 55 Z e m a n, J.: c. d., s. 11.
- 56 Č í h a l í k, M.: c. d., s. 22.
- 57 Z e m a n, J.: c. d., s. 11.
- 58 P a v e l č í k, J. c. d., s. 18.
- 59 Č í h a l í k, M.: c. d., s. 27.
- 60 Č í h a l í k, M.: c. d., s. 30.

Mgr. Dalibor Hodeček (n. 1969), historik, pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná. Zaměřuje se na dějiny památkově chráněných objektů.

The History of the Panský House in Uherský Brod

Abstract

The late Gothic and Renaissance phase of the construction history of the object can be dated to the years 1512–1515, when the then-owner Jan of Kunovice initiated creation of a tract with a South-facing frontage. In the course of the 17th century, several adjacent plots had been purchased. The Count Dominik Ondřej Kounic used them to build a Baroque wing, probably at the end of 1680s and first half of the 1690s. The authorship of the project is usually ascribed to the builder of Italian origin Domenico Martinelli (1650–1718), however, this is not confirmed by any archive sources. The construction works involved a number of craftsmen; let us name at least some of them. The stonemasonry tasks were entrusted to Daniel Jasenský, Paul Zwihal and Martin Divoký, while the stucco decorations and roofing were executed by Martin Matocha. The stove was built by the potter Jiřík Reichl.

Thus in the end of the 17th century, the house had practically acquired its today's appearance. The rooms on the first floor were reserved for occasional stays of the majorate masters. The ground floor vaulted rooms served as the apartment of the nobility's hetman and his offices. The courtyard was closed by utility buildings and apartments for the servants. Behind those structures, there was a small garden.

The first major known reconstruction of the residence took place at the end of the rule of the Prince Václav Antonín Dominik Kounic (1711–1794) in 1791, under the supervision of the master bricklayer Dominik Kučera and the master carpenter Jan Stehlíček. During the Napoleonian wars in 1805–1806, a part of the building served as a military hospital. The interiors suffered substantial damage, which made the administration of the property go ahead and reconstruct the walls and floors as well as replace the stove. Twelve rooms and the chapel were painted by the painter of the Bishop of Olomouc Václav Weitzmann in 1807.

The last Prince of the Kounic family primogeniture Alois Václav (died 1848) spent a large part of his life abroad and as a consequence, the property was not properly maintained. The valuing commissars after his death observed, among other things, that the doors and windows were old and decrepit which made it difficult to inhabit the house during the wintertime. The mezzanine on the second floor was destroyed

and roofing was damaged. In 1854, the house was whitewashed and in 1859–1860 the roof along with the roofing cover were replaced. In 1864, a new wooden catwalk was built in front of the house and the tiling was replaced in the passageway. The cracks in the vaulted rooms were fixed, some ceilings were replaced and a new painting decoration was executed. In 1897, the rooms on the first floor were temporarily adapted to house the 1st and 2nd classes of the higher land real school.

The building was occasionally used by the well-know Czech patron Václav Kounic who also died here in 1913. After the Czechoslovak Republic had been founded, the Panský house served shortly as the barracks for the Moravian Slovakian Brigade. According to the assessment from 1920, a part of the house was utilized for the manor farm administration, while the other parts were rented out as apartments. In 1920–1927, the collections of the municipal museum were stored in the rooms on the ground floor, and in 1927, a post office was set up here. The most pressing restoration work was done in 1929, when the early 19th century frescoes in three rooms on the first floor were secured, and in 1940, when the late Gothic chapel frescoes were restored.

At the close of the Second World War, the Northern tract was heavily damaged by an aircraft bomb and immediately afterwards, the building was confiscated from Josef Pálffy. In 1947, the house was purchased by the City of Uherský Brod. In the late 1970s, the building was restored, albeit in a non-sensitive manner. After that, it housed a municipal library, a gallery and a wine restaurant. The citizens could also use the ceremonial hall for weddings and welcoming into life.

Geschichte des Herrenhauses in Uherský Brod

Zusammenfassung

Die spätgotische und Renaissance-Phase des Baus ist in die Jahre 1512–1515 zu datieren. Dank einer Initiative des damaligen Besitzers der Herrschaftsguts Jan von Kunovice entstand ein Trakt, dessen Frontseite zum Süden orientiert war. Im Verlauf des 17. Jahrhunderts wurden einige Nachbargrundstücke zugekauft, auf denen der Graf Dominik Ondřej Kounic vermutlich gegen Ende der 80. Jahre und in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts den Barockflügel anbauen ließ. Die Autorschaft des Projekts wird dem italienischen Baumeister Domenico Martinelli (1650–1718) zugeschrieben, sie ist jedoch nicht archivalisch belegt. An Bauarbeiten war eine Menge Handwerker beteiligt. Um nur einige zu nennen: Daniel Jasenský, Paul Zwohal und Martin Divoký, die mit Steinarbeiten beauftragt wurden, Martin Matocha, der Stuck- und Deckarbeiten durchführte und der Töpfer Jiřík Reichl, der einen Ofen baute.

Am Ende des 17. Jahrhunderts gewann das Haus im wesentlichen seine gegenwärtige Gestalt. Im ersten Stock befanden sich Räume, die den Majoratsherren für vorübergehende Aufenthalte zur Verfügung standen. In den gewölbten Parterrräumen waren die Wohnung des Herrschaftshauptmanns samt seiner Kanzlei situiert. Der Hof wurde mit Wirtschaftsgebäuden und Dienerschaftswohnungen abgeschlossen. Hinter diesen Gebäuden befand sich ein kleiner Garten.

Die erste größere bekannte Reparatur der Residenz erfolgte 1791, gegen Ende der Regierungszeit des Fürsten Václav Antonín Dominik Kounic (1711–1794), unter Leitung von Dominik Kučera, Maurermeister, und Jan Stehlíček, Zimmererpolier. Zur Zeit der Napoleonischen Kriege in den Jahren 1805–1806 diente ein Teil des Gebäudes als Militärspital. Dadurch haben die Innenräume Schäden erlitten, und deshalb hat die Verwaltung des Herrenhauses Reparaturarbeiten aufgenommen – Reparatur des Mauerwerks und Bodens, Austausch des Ofens. Für das Ausmalen von zwölf Räumen und der Kapelle sorgte 1807 Václav Weitzman, Maler des Erzbischofs von Olmütz.

Der letzte Fürst der Adelsgeschlecht-Kaunitz-Primogenitur Alois Václav (gestorben 1848) verweilte einen großen Teil seines Lebens im Ausland und das Haus wurde nicht ordentlich gepflegt. Nach seinem Tod stellte die Bewertungskommission fest, dass alte Türen und Fenster baufällig waren, was die Bewohnung der Räume im Winter wegen ständiger Kälte verhinderte. Das Mezzanin im zweiten Stock war ebenfalls zerstört, die Bedachung beschädigt. Im Jahre 1854 wurde das Haus weiß angestrichen und in den Jahren 1859–1860 mit einem neuen Dachstuhl und einem Dach versehen. 1864 wurden eine neue Brücke vor der Einfahrt hergestellt, ein neues Pflaster im Vorhaus gelegt, Risse in den gewölbten Räumen repariert, ein Teil der Zimmerdecken ausgetauscht und mit malerischer Ausschmückung dekoriert. 1897 wurden die Räume im ersten Stock zu Zwecken einer vorübergehenden Unterbringung der 1. und 2. Klasse der oberen Landesrealschule adaptiert.

In diesem Herrenhaus verweilte ab und zu auch der bekannte tschechische Mäzene – Fürst Václav Kounic, der hier 1913 starb. Nach der Entstehung der Tschechischen Republik diente das Haus kurz als Kaserne der Mährisch-Slowakischen Brigade. Nach Einschätzung von 1920 stand ein Teil des Hauses der Großgutbesitzverwaltung zur Verfügung und einen weiteren Teil bewohnten Mieter, die ihren Zins regelmäßig bezahlten. In den Jahren 1920–1927 waren im Erdgeschoss die Sammlungen des Stadtmuseums untergebracht und ab 1927 hatte die Post in diesen Räumen ihren Sitz. Die notwendigsten Restaurierungsarbeiten erfolgten 1929, wobei die Wandgemälde aus dem Anfang des 19. Jahrhunderts in drei Zimmern im ersten Stock gesichert wurden, und 1940, als die Fresken in der spätgotischen Kapelle restauriert wurden.

Gegen Ende des zweiten Weltkriegs hat eine Luftbombe den nördlichen Trakt schwer beschädigt

und unmittelbar darauf erfolgte die Konfiskation, sodass das Haus seinem Eigentümer Josef Pálffy ohne Entschädigung beschlagnahmt wurde. Im Jahre 1947 hat die Stadt Uherský Brod das Haus gekauft. In der zweiten Hälfte der 70. Jahre des 20. Jahrhunderts wurde es unfachgemäß restauriert. Nach dieser Adaptierung wurden hier Stadtbibliothek, Galerie und Weinstube untergebracht. Das Haus bot den Bürgern auch das Trauzimmer, wo Trauungen und festlicher Empfang der Neugeborenen stattfanden.